

Overgenomen uit: Begijnhofkrant 37 (2012) 16-17
ONZE-LIEVE-VROUW VAN SCHERPENHEUVEL

Opmerkelijke prent in het Begijnhofmuseum

Begijnen leefden in eenvoud. Hun huizen fleurden ze op met afbeeldingen van religieuzen. In de gang van het Begijnhofmuseum in Turnhout hangt zo 'n sobere, maar mooie prent van Onze-Lieve-Vrouw van Scherpenheuvel.

De prent is een lithografie, ingekleurd met aquarel en gouache. Gouache is een dekkende waterverf die de ondergrond onzichtbaar maakt. Bovenaan de prent, in de marge van de banderol, staat "Ik bemin die mij bemint". Onderaan lezen we: "L'imag de notre Dame de Montaigu, renommée par ses miracles. Het beld van Onze Lieve Vrouw van Scherpenheuvel, vermaerd door mirakelen. Uyt het Fabriek van M. Vinck frères, Antwerpen."

Prent van Onze-Lieve-Vrouw van Scherpenheuvel in het Begijnhofmuseum van Turnhout. Ze dateert uit de tweede helft van de 19de eeuw, papier, 46,5 x 38,5 cm.

Restauratie

In 2006 werd de prent gerestaureerd. Roestige nagels hadden de prent aangetast en veroorzaakten scheuren. De picturale laag vertoonde craquelures en schilferingen. De bevestiging op zuur karton creëerde een algemene verzuring. Daarnaast waren er golvingen, vochtkringen en lacunes. De achterzijde bevatte resten van blauw papier, waarop de prent

vroeger was vastgehecht. Al deze problemen werden door de restaurateurs behandeld, waardoor de leesbaarheid van de prent sterk verbeterde.

Scherpen heuvel

De geschiedenis van Onze-Lieve-Vrouw van Scherpenheuvel gaat terug tot in de middeleeuwen. Toen reeds schreef de lokale bevolking speciale krachten toe aan de eik die op de scherpen heuvel stond tussen Diest en Zichem. Mensen trokken naar de boom om genezing van een ziek familielid te vragen. Verschillende “miraculeuze” genezingen, een Mariabeeldje en een legende zorgden voor het succes van Scherpenheuvel.

Maria met het kind verschijnt in een boom, voor haar knielt een vrouw (weduwe?) met haar twee kinderen in gebed neer. Dergelijke boommadonna's zijn, zeker in Zuid-Nederland, een algemeen verschijnsel. Door in een boom te verschijnen of door als beeld steeds terug te keren in een bepaalde boom, gaf O.-L.-Vrouw aan op deze specifieke plek vereerd te willen worden. Uit de topografie op de achtergrond kunnen wij opmaken dat we hier te maken hebben met O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel. We zien de skyline van Zichem en de huidige basiliek van Scherpenheuvel in aanbouw. Olieverfschilderij op eiken paneel, Nederlandse school (circa 1610-1615), 113 x 83 cm, Museum 't Oude Slot, Veldhoven (Eindhoven).

De legende van Onze-Lieve-Vrouw van Scherpenheuvel vertelt dat in 1514 een herder uit Zichem het Mariabeeld, dat op de grond lag, wou oprapen en mee naar huis nemen. Wanneer

hij het in zijn handen had, kon hij echter geen voet meer verzetten. Zijn baas nam het beeldje uit zijn handen en zette het terug in de boom. De herder kon opnieuw bewegen.

Tijdens de godsdienstoorlogen tussen protestanten en katholieken verdween het beeldje rond 1580. Omdat de bedevaarders bleven komen, schonk Agnes Frederix, kosteres in Diest, in 1587 een ander oud Mariabeeldje. Dit beeld staat vandaag nog steeds op het hoogaltaar van de basiliek.

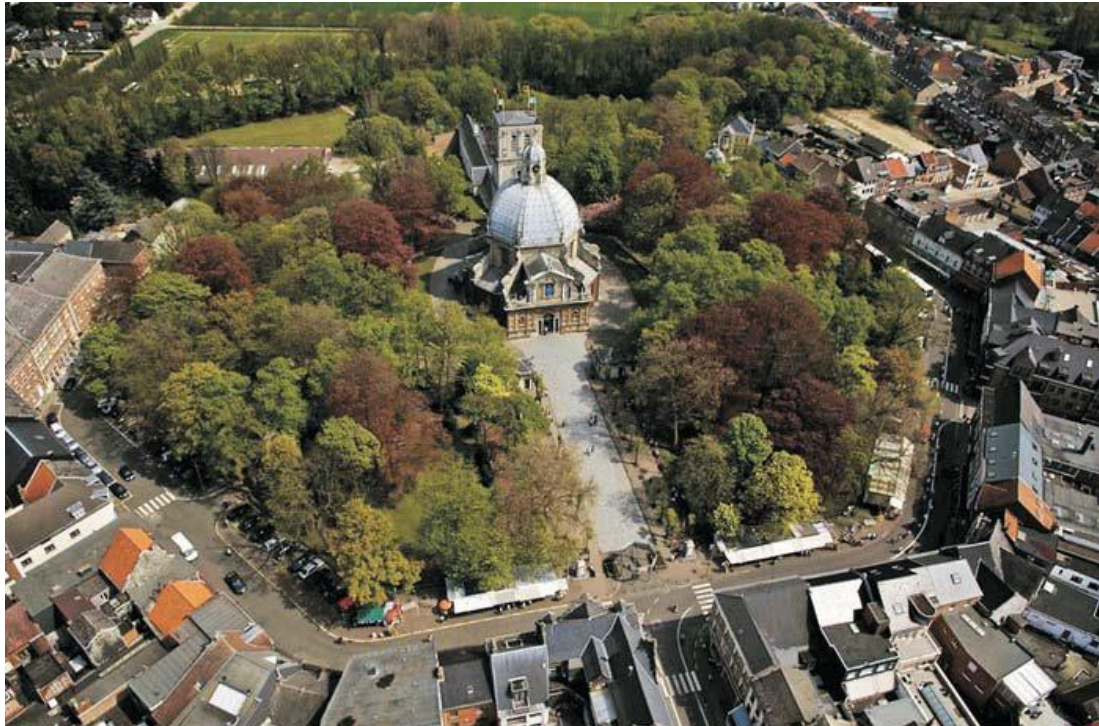
Het mirakelbeeld van O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel, dat nog steeds massaal wordt aanbeden in de basiliek.

De devotie in Scherpenheuvel werd door de Kerk argwanend bekeken. Ze vond het maar niets dat de bevolking een boom verafgoodde. In 1602 liet Godfried van Thienwinckel, pastoor van Zichem, er een houten kerkje bouwen. Het Mariabeeld werd van de eik gehaald en in de kerk geplaatst. Een jaar later gaf de bisschop de opdracht om de boom te vellen. Van dit hout werden vele Mariabeeldjes en paternosters gemaakt.

Bedevaartsoord

De verdere ontwikkeling van Scherpenheuvel stond helemaal in het teken van de strijd tussen protestanten en katholieken. De eersten vonden het bedevaartsoord het bewijs van de katholieke dwaling. Voor de tweede groep was het heiligdom een teken van hoop en van de

overwinning. Dat bewezen ook de bedevaarders, want ondanks de protestantse aanvallen bleven ze komen.

De barokke basiliek van Scherpenheuvel, symbool van de overwinning op de protestanten.

De doorbraak kwam er wanneer de Spaanse troepen in 1603 in 's Hertogenbosch de protestantse strijders versloegen en de overwinning toeschreven aan Onze-Lieve-Vrouw van Scherpenheuvel. Aartshertog Albrecht en aartshertogin Isabella raakten geïntrigeerd door het bedevaartsoord en gaven het in 1604 stadsrechten. Hun hofarchitect Wenzel Cobergher startte in 1607 met het ontwerp van een barokke kerk, die in 1622 werd ingewijd. De nieuwe kerk en de nieuwe stad vormden samen het beeld van een zevenhoek en bevatten talrijke symbolen die de overwinning van het katholicisme uitbeelden. De kerk, in de vorm van een zevenster, symbool voor de zeven vreugden en zeven smarten van Maria, werd tot basiliek verheven in 1922 en is sinds 1952 een beschermd monument.

Medewerkers Begijnhofmuseum

Bibliografie

Deckers, C.: *Maria door Vlaanderen gedragen*, Vlissegem, Maria door Vlaanderen gedragen vzw, 2009

Jansen, J.: *Het kunstpatrimonium van het begijnhof te Turnhout*, Brussel, KIK, 1988

